

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَجَعَلْنَا لَكَ آيَاتٍ
مِنْ آيَاتِنَا

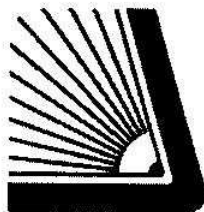
الگوهای ساختاری و معانی آن ها در زبان قرآن

(تالیف فاضل صالح سامرای)

همراه با پرسش و پاسخ

ترجمه: دکتر مینا جیگاره - دکتر زهرا فرید

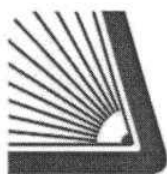
(عضو هیأت علمی دانشگاه الزهراء - مس)

انتشارات نظری

سرشناسه	سامرای، فاضل، ۱۹۳۲:
عنوان و نام پدیدآور	: الگوهای ساختاری و معانی آن ها در زبان قرآن / تألیف: فاضل صالح سامرای؛
مشخصات نشر	ترجمه: مینا جیگاره، زهرا فرید
مشخصات ظاهری	: تهران: انتشارات نظری ۱۳۹۴
شابک	: ۱۳۶ ص
وضعیت فهرست‌نویسی	: ۹۷۸-۶۰۰-۲۸۹-۳۶۲-۸
موضوع	: فیما
شناسه افزوده	: قرآن - مسایل لغوی - مسایل ادبی
رده بندی کنگره	: جیگاره، مینا (۱۳۴۱) -- فرید، زهرا (۱۳۵۹)
رده بندی دیویی	: ۱۳۹۴ ۶۰۴۱ م۲/س۲ BP۸۲/۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۹۷/۱۵۳
	: ۴۰۸۶۰۹۰

نام کتاب: الگوهای ساختاری و معانی آن ها در زبان قرآن

انتشارات نظری

نویسنده: فاضل صالح سامرای

ترجمه: مینا جیگاره - زهرا فرید

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰

«کلیه حقوق چاپ و نشر مخصوص و محفوظ ناشی باشد»

دفتر مرکزی: تهران، خیابان ولی عصر (عج)، خیابان سیدجمال الدین اسدآبادی

(یوسف آباد) نبش خیابان فتحی شقاقی، جنب بانک انصار، پلاک ۳۲، طبقه ۲، واحد ۱۷

info@nashrenazari.com

www.nashrenazari.com

همراه: ۰۹۱۹۰۱۲۹۴۵۵

تلفن: ۸۸۱۰۲۷۷۵

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

فهرست

۵	 سخن مترجمان
۶	 مقدمه مؤلف
۹	 اسم و فعل
۱۵	 مصدرها
۲۹	 مصدر میمی
۳۱	 اسم مَرَّة و هیئَة
۳۳	 اسم های مکان و زمان
۳۶	 اسم فاعل
۴۵	 اسم مفعول
۵۵	 صفت مشبّهة
۷۷	 صیغه های مبالغه
۸۹	 اسم آلت
۹۱	 جمع
۱۰۵	 جمع سالم صفات
۱۰۸	 جمع مکسر
۱۲۶	 نسبت
۱۲۹	 پرسش و آزمون
۱۳۱	 منابع

سخن مترجمان

کتاب حاضر ترجمه کتاب «معانی الأبنية في العربية» تألیف «دکتر فاضل صالح سامرایی» می باشد که آن را به نام «الگوهای ساختاری و معانی آن ها در زبان قرآن» نام گذاری کرده ایم.

آنچه موجب گشت این کتاب برای ترجمه انتخاب گردد توجه دقیق و عمیق مؤلف محترم به مباحث معنایی و کاربردی ساختار اغلب الفاظ به ویژه اسم در زبان عربی و با محوریت قرآن کریم می باشد.

این کتاب علاوه بر آن که مجموعه ای از نظرات بیش از هفتاد عالم نحوی، صرفی، بلاغی و لغوی می باشد^۱ مزین به نظرات حقیقه و عالمانه دکتر فاضل سامرایی نیز هست که در مجموع نگاه مخاطب را نسبت به بسیاری از زبان های عربی و معانی آن ها عمیق تر و توجه او را به بسیاری از لطایف و ظرایف به ویژه در مقایسه آیات کریمه قرآن مجید جلب می کند. شایان ذکر است از آنجایی که در اکثر مباحث این کتاب، مؤلف محترم از منابع متعددی بهره جسته، و همین امر موجب تکرار مطالب شده است به جهت رعایت حال مخاطبان در دوی از ملالت ایشان در ترجمه این اثر جانب اختصار رعایت و صرفاً به ترجمه چند نقل قول به ویژه عبارات شخصی دکتر سامرایی، بسنده شده است و در پایان نیز پرسش و آزمونی از مطالب کتاب مطرح گشته است. این کتاب می تواند مورد استفاده دانشجویان حوزه و دانشگاه و تمامی علاقمندان به قرآن کریم و زبان عربی قرار گیرد.

در پایان خدا را سپاسگزاریم که ما را توفیق داد تا خدمتی هرچند اندک را ناچیز به ساحت مقدس قرآن کریم، تجلی الهی و ریسمان محکم پروردگار تقدیم داریم و امیدواریم که با عنایت و دوستداران زبان عربی هرچه بیشتر از این کتاب بهره مند گردند.

باشد که این «بضاعة مزجاة» مورد عنایت پروردگار متعال و نبی مکرم اسلام (ص) و خاندان مطهر آن حضرت علیهم السلام به ویژه امام حسین سید الشهداء (ع) واقع شود.

والله الحمد أولاً وآخراً ومن الله التوفيق

میلاد مسعود امیر مؤمنان علی بن ابی طالب (ع)

اردیبهشت ۱۳۹۴

۱. نام منابع مورد استفاده مؤلف در پایان ترجمه آورده شده است.

مقدمه مؤلف^۱

الحمد لله الذی علّم بالقلم علّم الانسان ما لم يعلم والصلوة علی سیدنا ونبیننا محمد - صلی الله علیه وآله .

موضوع این کتاب، موضوعی بسیار مهم در مباحث لغوی است، زیرا محور بحث، ساختار الفاظ و کلمات و معانی آن‌ها می‌باشد که موضوعی بسیار ارزشمند و قابل توجه است.

با کمال تأسف در گذشته زبان شناسان اهمیت چندانی برای این مسئله قائل نبودند و آنچه توجه آن‌ها را بیشتر به خود جلب کرده بود، صرفاً شرایط صیغه‌ها و قیاسی یا سمایی بودن آن‌ها بوده است که بر همین اساس نیز قواعدی را وضع کردند، اما از کنار مسئله دلالت و معنای صیغه‌ها عبور کرده و تنها نیم‌نگاهی مختصر به آن انداخته‌اند.

البته مقصود من این نیست که آن‌ها از معنا به طور کامل غافل بوده‌اند بلکه گاه بخشی از معنای صیغه‌ها مانند معنای «فَعَلَ، فَعَلَنَ، فُعِلَ، فُعِلَنَ...» را متذکر شده‌اند و یا برای بخشی از ساختارهای صفت مشبیه، معنای عامی بیان کرده‌اند.

عده‌ای از ایشان نیز در تفسیر بخشی از معنای ساختارهای صیغه مبالغه و دیگر ساخت‌ها، تلاش و کوشش نموده‌اند اما همچنان تا زمان ما این بحث ناقص و ناکافی باقی مانده است.

و هر چند در بسیاری از مواقع نظرات این افراد مبتنی بر قطع و یقین نبوده است، اما با این حال سپاسگزار تلاش آن بزرگان هستیم که خداوند متعال فرمود (وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ) (اعراف: ۸۵) یعنی: به مردم کم فروشی نکنید و در مورد آن‌ها چیزی را فروگذار نکنید.

اما آرزوی ما این بود که ای کاش دامنه تلاش‌ها و زحمات ایشان به معنای صیغه‌ها و الگوهای ساختاری نیز گشانده می‌شد.

به همین دلیل است که اکنون بسیاری از ما از درک معنای ساختار کلمات عاجزیم و نمی‌توانیم میان آن‌ها تفاوت قائل شویم، مثلاً تفاوت میان «نَشِيطٌ وَ نَشِيطٌ»، «عَسِیْرٌ وَ عَسِیْرٌ»، «أَحْمَقٌ وَ حَمِیقٌ»، «أَجْرِبْ وَ جَرِبْ»، «صَدِیَانِ وَ صَدِیَانِ»، «عَطِشَانِ وَ عَطِشَانِ» و بسیاری دیگر از صفات مشبیه، و میان «مفعول و فاعیل و فاعیل» در اسم مفعول و... برای ما مشخص نمی‌باشد.

۱. با اندکی دخل و تصرف

هرچند تعدادی از نحویان در جهت تفسیر برخی از این صیغه‌ها تلاش کردند اما این تفسیرها یا همان توجه به معانی، جایگاهی در پژوهش‌های لغوی باز نکرد به طوری که امروزه بسیاری از پژوهش‌گران زبان عربی از درک تفاوت میان ساختار کلمات عاجزند.

و این در حالی است که اگر اختلافی میان معانی، وجود نداشت صیغه‌ها با یکدیگر متفاوت نبودند زیرا، عدول از صیغه‌ای به صیغه دیگر در حقیقت عدول از معنایی به معنای دیگر است.

همان‌طور که مثلاً در آیه ۴۹ و ۵۰ سوره شوری یک بار از لفظ «ذُکُور» و بار دیگر از لفظ «ذُکُران» استفاده شده:

(يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ الذُّكُورَ أََوْ يَزُوْجُهُمْ ذُكْرَانًا وَ إِنَاثًا وَ يُجْعَلُ مَن يَشَاءُ عَقِيْمًا)

آیا تفاوت ساختاری در دو صیغه دلیلی بر تفاوت معنایی آن‌ها نمی‌باشد؟ و این سؤالی است که تا جایی که میدانم کسی به آن پاسخ نداده است.

و یا مثلاً در آیه ۹ سوره ساء آمده است: (وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكَوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا) در حالی که در آیه ۲۶۶ سوره بقره می‌فرماید: (وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ) چه تفاوتی است میان «ضعاف» و «ضُعفاء»؟ و سؤالهای بی‌شمار دیگر که در هیچ یک از این موارد به پاسخی برخورد نکرده‌ام.

و ما اینک در بکارگیری ساختار افعال اسم‌ها بدون آنکه از معنای دقیق آن‌ها و تفاوتشان با دیگر ساختارها آگاه باشیم به صورت ذوقی عمل می‌کنیم. مثلاً گاه می‌گوییم (هو نشیط) و گاه می‌گوییم (هو نَشِيطٌ) بدون آنکه از مورد استعمال خاص هریک آگاه باشیم.

و دلیل آن هم این است که گذشتگان بر این مسئله تمسک کرده و حساسیت نشان نداده‌اند و تنها بر کیفیت و چگونگی ساختن صیغه‌ها و اوزان تکیه کرده‌اند.

و اکنون اینجانب در این کتاب تلاش کرده‌ام که معانی بسیاری از صیغه‌ها و اوزان مشهور افعال و اسم‌ها را بررسی و از طریق دقت و مقایسه میان متون در بکارگیری این صیغه‌ها به نظری قطعی دست یابیم. و این دقت و توجه اولاً بر اساس استعمال قرآن^۱ و ثانیاً بر پایه قواعد کلی و اصولی که علمای لغت وضع کرده‌اند و نیز معانی‌ای که مفردات و اوزان را بر اساس آن‌ها تفسیر کرده‌اند می‌باشد. در واقع این کتاب، دریچه‌ای است به سوی مسیری نسبتاً کم نور که امید است سرآغازی برای تلاشی جدی‌تر در این زمینه باشد.

۱. زیرا قرآن کریم برخی از اوزان را در معانی خاصی بکار برده است.

شایان ذکر است که اهمیت مطالب این کتاب از دیگر کتب لغوی و صرفی نه تنها کمتر نیست بلکه در اکثر اوقات بسیار بیشتر می باشد.

و در پایان از خداوند متعال خواستارم که در این راه یاری ام دهد و مرا به سوی مسیر درست رهنمون گردد.

والسلام

www.ketab.ir

